

flaet. Det er min bestemte Mening, at Skoleloven af 1814 indtil Dato vilde have bragt langt større Oplysning og Dygtighed i Befolkningen, naar det ikke havde været de Geistlige, der stode i Spidsen for Skolevæsenet. Det er de Geistlige, der have holdt igjen. (Viz: Paa nogle Steder, ikke paa alle.). Det ærede Medlem maa ikke komme her og afbryde med: „paa nogle Steder, ikke paa alle“. Vi vide jo Alle, at naar man taler om Noget, saa taler man om Sagen i Almindelighed, og jeg veed meget godt, at der naturligvis er Undtagelser. Dette vilde det ærede Medlem ogsaa have faaet at høre af mig, naar han havde ladet mig blive ved at tale, men det ærede Medlem maa ikke vente, at jeg skal komme forud med det, som jeg først senere kan have at sige; det ærede Medlem er altid saa let tilrede med sine Bemærkninger. Sagen er, at der er mange, dygtige enkelte Geistlige, som det ikke kunde være Meningen at ønske bort fra at støtte Skolevæsenet, men heller ikke dem ønsker jeg til at støtte Skolevæsenet i deres Egenskab af Præster. Jeg ønsker, at samtlige Medlemmer af Skolekommissionerne blive valgte frit i Kommunerne, jeg ønsker ikke, at Præsterne skulle være fødte Formænd eller Medlemmer; men er Præsten en Mand, som man er tjent med, saa vælger man ham, saa sidder han i Kommissionen som Kommunebeboer men ikke som Præst, og dette vilde vistnok medføre, at mange af disse Mænd vilde komme til at se Sagen anderledes, end de nu se den. Men der er Præster rundt omkring i Landet, som gjøre, hvad de kunne, for at stande i Stedet for at fremme. Og lader os se, hvad der foreligger som Kjendsgjerning rundt omkring i Landet: hver Gang Provsten træder op, er det paa mange Steder for at stande og hindre, for at indfranke Skolelæreren med Hensyn til den Methode, han skal følge, saa at han ikke kan følge den Methode, hvorved han tror at kunne udrette mest, men skal følge netop den Methode, som Provsten ynder. Se vi ikke mangen Gang Indgreb fra disse Skole-direktioner, i hvilke det jo dog væsentlig er Provsten, som er Sjælen; se vi dem ikke ofte træde hindrende op i mange Skole-spørgsmaal lige overfor Befolkningen? Lader os blive frie for Geistlighedens Ledelse af vort Skolevæsen; jeg taler kun om Geistligheden som Korporation og ikke om de enkelte Medlemmer heraf. Der er, for at jeg skal gjentage det, Mange, som maa undtages, men, som Korporation betragtet, er det min bestemteste og inderligste Overbevisning, at vi ikke med Hjelps frendeles kunne lægge Landets Almueundervisning i dens Hænder. Lader os faae Skoleinspektører, det kan jeg forstaa, det kan være gavnligt, dog ikke saaledes som et æret Medlem mente, at det bliver videnskabelig dannede Profesorer, eller hvad de nu kunde være. Dette er ikke min Mening, men derimod mener jeg, at de maatte vælges blandt de dygtigste Lærere i Landet blandt dem,

der med Iver og Dygtighed havde viist, at de vidste, hvad det var at være Lærere og havde Interesse for og Kyndighed i Lærergjerningen. Lad dem blive Skoleinspektører, saa vil der komme noget Godt ud af Skoleinsynet, men hvad kommer der nu ud af det? Derimod at skabe et nyt Insyn og lade det gamle bestaa ved Siden deraf, er en Foranstaltning, som jeg ikke kan fatte, at Folkethinget skulde ville vedtage; jeg for mit Vedkommende veed i alt Fald ikke, hvorledes jeg skulde kunne forklare for mine Vælgere, at jeg havde været med til at skabe et yderligere Insyn, end der allerede er, medens jeg paa den anden Side maa indrømme en æret Taler fra igaar, at de to Elementer af Insynet vilde komme i Haarene paa hinanden; Skoleinspektørerne paa den ene Side og Provsterne og Skolekommissionerne paa den anden Side vilde ligge i Strid og Riv med hinanden, og den ærede Minister vilde faae mange ubehagelige Sager at afgjøre i den Menning. Dernæst tror jeg ogsaa, at den Mening er rigtig, som flere ærede Medlemmer have udtalt, at vi maa lade Religionsundervisningen udgaa af Almue-skolen. Foruden det, der allerede er anført derom, staar det for mig saaledes, at jo mere et Barn virkelig fatter, hvad der forklares det angaaende vore Troessandheder, jo mere det bliver opmærksomt derpaa, desto ulykkeligere maa det blive i sin Uvisshed, naar det med det 13de eller 14de Aar kommer til en Præst, der lærer lige det Modsatte, og som vi Alle vide og ogsaa sige, er der indenfor Folketirken saa forskellige Meninger og saa forskellige Maader at forklare de væsentligste Religions-sandheder paa, at vi ikke behøve at søge langt for at finde slige Uoverensstemmelser. Naar nu en Lærer forklarer visse Læresætninger paa een Maade igjennem Fornuftslutninger, og en anden Lærer — maaske i samme Kommune — forklarer de Børn, han underviser i den evangelisk-lutherske Tro, de samme Troessætninger paa en anden Maade, hvorledes skulle saa disse forskellige Børn — jeg gaar ud fra, at Undervisningen har virket paa dem; har den det ikke, saa gjør den jo ingen Skade, og saa bliver den kun en kjædelig Time — kunne forklare sig det, naar de komme sammen og tale med hinanden, eller naar de mødes ved en fælles Examen, og en Lærer katekiserer om disse Troessætninger paa een Maade og en anden paa en anden Maade? Saa kommer Præsten, og saa skal det Hele skiftes, naar der sker Forandring med Lærer og Præst, saa at altsaa Børnene komme til at betragte vore Troessætninger snart paa den ene og snart paa den anden Maade, ligesom Embedsmændene skifte. At Børnene maa have Religionsundervisning, naar de komme frem til den modne Alder, er rigtigt, er Bligt, men lad dem faae det af een Mand, lad dem ikke faa det af to eller tre forskellige Mænd til forskellige Tider. Præsten er den Mand, der er kaldet til at være Sjælesørger for Menigheden og